

Rangaistuksen tuomitseminen vanhentuneista rikoksista ym.

ASIAN VIREILLETULO

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 3 §:n 3 momentin mukaisessa rangaistustuomioiden tarkastuksessa on kiinnitetty huomiota Etelä-Savon kärjäoikeuden 11.5.2021 asiassa R 20/646 antamaan tuomioon 21/120962.

Kärjäoikeus oli lukenut vastaajan syyksi muun ohella rattijuopumuksen ja kulkuneuvon kuljettamisen oikeudetta, joiden tekoaika on ollut 16.1.2019, sekä vaarallisen esineen hallussapidon, jonka tekoaika on ollut 1.9.2018 - 16.1.2019. Niitä koskeva haaste oli annettu vastaajalle tiedoksi vasta rikosten syyteoikeuden vanhennuttua 16.4.2021.

Lisäksi asian toinen vastaaja oli määrätty suorittamaan rikosuhrimaksuna 80 euroa, vaikka hänet oli tuomittu vain rikoksista, joista säädetyt ankarimmat rangaistukset olivat olleet kuusi kuukautta vankeutta.

SELVITYS

Kärjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut Etelä-Savon kärjäoikeuden kärjätuomari on 2.6.2022 antanut menettelystään häneltä pyydetyn selvityksen. Kärjäoikeuden laamanni on antanut asiasta lausuntonsa.

Kärjätuomari on myöntänyt, että vastaaja oli asiassa tuomittu vanhentuneista rikoksista. Kärjätuomarin mukaan oikeudenkäynti, samoin kuin hän itse, oli keskittynyt erityisesti rangaistuksen mittaamiseen huumausainerikoksessa ja vaadittuun muutokseen rangaistuskäytännössä.

Mainitun sekä lisäksi työpäivän pituuden ja kuormittuneisuutensa vuoksi käräjätuomarin tarkkaavaisuus oli heikentynyt rikosuhrimaksun määräämisen osalta ja mahdollistanut erehtymisen vastaajalle toimitetun tiedoksiannon päivämäärästä.

Käräjäoikeuden laamannin lausunnon mukaan tapahtuneet virheet ovat aiheutuneet tuomarin tarkkaavaisuuden heikentymisestä ja siitä, että vastaaja oli ollut vaikeasti haastettava. Laamanni oli ilmoittamansa mukaan pyytänyt käräjätuomaria kiinnittämään jatkossa huomiota asioiden käsittelyn huolellisuuteen.

TUOMION PURKAMINEN

Korkein oikeus on 15.12.2022 (pätös nro 1950, dnro H2022/82) apulaisoikeuskanslerin hakemuksesta purkanut käräjäoikeuden tuomion vanhentuneiden rikosten osalta. Se palautti asian Etelä-Savon käräjäoikeuteen rangaistuksen määräämistä varten vastaajan syyksi jääneiden rikosten osalta. Käräjäoikeus on 7.2.2023 (tuomio nro 23/105220, dnro R 22/1194) tuominnut vastaajan toistamiseen 9 kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

RATKAISU

1 Rangaistuksen tuomitseminen vanhentuneista rikoksista

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan syyteoikeus vanhentuu, jollei syytettä ole nostettu kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus on enintään vuosi vankeutta, sakkoa tai rikesakko. Luvun 3 §:n 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi.

Rattijuopumuksesta rikoslain 23 luvun 3 §:ssä ja kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta luvun 10 §:ssä säädetty enimmäisrangaistus on kuusi kuukautta vankeutta. Vaarallisen esineen hallussapidosta rikoslain 41 luvun 5 §:ssä säädetty enimmäisrangaistus on yksi vuosi vankeutta.

Asiassa vastaajan syyksi luettujen mainittujen rikosten teko aika on ollut tai päättynyt 16.1.2019. Haaste oli annettu vastaajalle tiedoksi 16.4.2021 eli vasta sen jälkeen, kun mainittujen rikosten syyteoikeus oli vanhentunut.

Käräjätuomari on selvityksessään myöntänyt rikosten vanhentuneen ja asiassa epähuomiossa tapahtuneen virheen. Koska syyteoikeus kyseisistä rikoksista oli vanhentunut, ei vastaajaa olisi

saanut tuomita teoista rangaistukseen. Käräjätuomari on menetellyt huolimattomasti tuomitesaan vastaajan vanhentuneista teoista.

Rangaistuksen tuomitseminen rikoksesta, josta rangaistusta ei lain mukaan voi enää seurata, on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja vaarantaa merkittävästi vastaajan oikeusturvaa. Virhe on lähtökohtaisesti luonteeltaan vakava ja sijoittuu tuomarin tehtävien ydinalueelle eli lainkäyttöratkaisun tekemiseen.

Kyseisenlainen virhe saattaa edellä todetun vakavuutensa vuoksi tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena. Rikosvastuu edellyttää pykälän mukaan kuitenkin, että teko ei huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä vähäisinä ei ole pidetty sellaisia virkavelvollisuuden rikkomisia, jotka ilmentävät tekijässä välinpitämättömyyttä virkavelvollisuuksia kohtaan. Rangaistussäännöksen tavoitteena olevan virkatoiminnan asianmukaisuuden turvaamisen kannalta rangaistusvastuuta ei sen sijaan ole perusteltua ulottaa sellaisiin yksittäisiin tekoihin, jotka jäävät tekijän syyllisyyden asteen kannalta vähäisiksi ja jotka eivät muutoinkaan edellytä rangaistuksen tuomitsemista ([KKO 2022:31](#), kohta 8 ja [KKO 2020:78](#), kohta 19).

Oikeuskanslerin ratkaisukäytännössä vanhentuneen rikoksen tuomitsemista on pidetty tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettuun tavoin vähäisenä tapauksissa, joissa siitä ei ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia eikä tuomarin menettelyyn ole liittynyt sen moitittavuutta lisääviä seikkoja, kuten esimerkiksi syyteoikeuden vanhentumista tuomarin oman laiminlyönnin seurauksena. Vakiintuneen seuraamusikäytännön mukaan käräjätuomarille on tällöin annettu virheestä huomautus.

Korkein oikeus on asiassa apulaisoikeuskanslerin hakemuksesta purkanut tuomion virheellisiltä osin ja palauttanut asian käräjäoikeuteen rangaistuksen määräämiseksi, minkä seurauksena virhe on korjaantunut. Virheestä ei asiasta käytettävissä olevien tietojen mukaan ole aiheutunut vahinkoa asian vastaajalle. Kyse ei ole ollut käsiteltävänä olleen rikoskokonaisuuden ainoista syytekohdista ja oikeudenkäynti on ollut saman vastaajan muiden syytekohtien käsittelemiseksi tarpeellinen. Syyteoikeuden vanheneminen asiassa ei ole myöskään ollut seurausta käräjätuomarin omasta menettelystä.

Kun käräjätuomarin menettely lähtökohtaisesta vakavuudestaan huolimatta edellä kerrotuilla perusteilla olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettuun tavoin vähäinen, ei hänen ole ollut syytä epäillä syyllistyneen asiassa rikokseen. Näin ollen hänen menettelyään on tutkittu vain laillisuusvalvonnallisesti toimituttamatta asiassa esitutkintaa.

2 Rikosuhrimaksun määrä

Rikosuhrimaksusta annetun lain 2 §:n mukaan se, joka tuomitaan rangaistukseen rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vankeutta, on velvollinen suorittamaan rikosuhrimaksun.

Lain 3 §:n 1 momentin mukaan rikosuhrimaksu on 40 euroa, jos rangaistus tuomitaan yhdestä tai useammasta rikoksesta, joista vähintään yhdestä säädetty ankarin rangaistus on vankeutta enintään kuusi kuukautta, ja 2 momentin mukaan 80 euroa, jos rangaistus tuomitaan yhdestä tai useammasta rikoksesta, joista vähintään yhdestä säädetty ankarin rangaistus on vankeutta enemmän kuin kuusi kuukautta.

Tuomiolauselman mukaan asian toinen vastaaja oli määrätty suorittamaan rikosuhrimaksuna 80 euroa, vaikka hänet oli tuomittu ainoastaan sellaisista rikoksista, joista säädetty ankarimmat rangaistukset ovat olleet kuusi kuukautta vankeutta. Vastaajalle määrätyn rikosuhrimaksun olisi tullut olla suuruudeltaan 40 euroa.

Käräjätuomari on selvityksessään todennut, että hänen tarkkaavaisuutensa oli heikentynyt kyseiselle vastaajalle esitettyjen vaatimusten osalta. Käräjätuomari on siten menetellyt huolimattomasti tuomiota laatiessaan.

3 Johtopäätökset ja toimenpiteet

Käräjätuomari on edellä kohdassa 1 arvioimallani tavalla menetellyt lainvastaisesti tuomittua vastaajan rangaistukseen syyteoikeudeltaan vanhentuneista rikoksista.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla käräjätuomarille huomautuksen hänen virheellisestä menettelystään.

Lisäksi käräjätuomari on menetellyt edellä kohdassa 2 arvioimallani tavalla huolimattomasti rikosuhrimaksua määrätessään. Kiinnitän käräjätuomarin huomiota huolellisuuteen rikosuhrimaksun määrää koskevien säännösten noudattamisessa.

Lähetän päätökseni tiedoksi Itä-Suomen hovioikeudelle.

Vanhentuneista rikoksista tuomitun vastaajan avustajana asiassa toimineen luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan menettely on otettu käsiteltäväksi oikeuskanslerin luvan saaneisiin oikeudenkäyntiavustajiin kohdistamassa valvonnassa.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Oikeuskanslerinsihteeri

Pia Tulkki-Ansinn